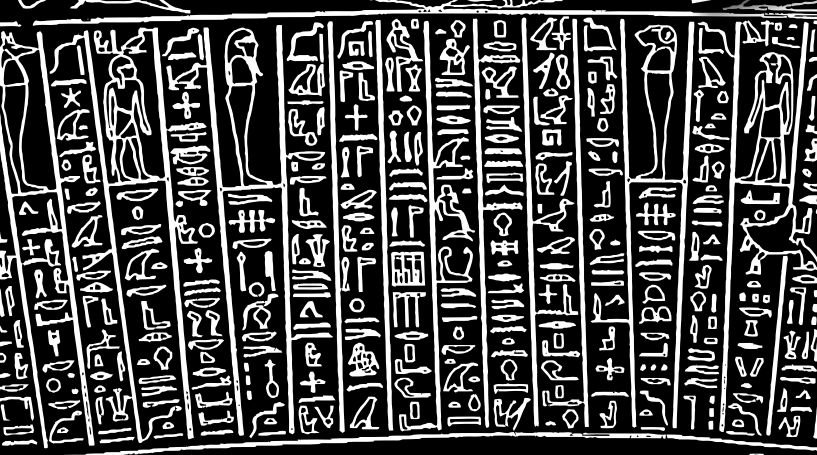
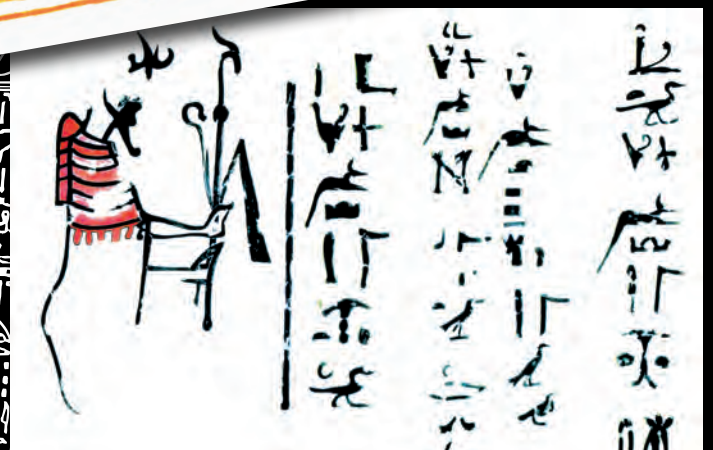
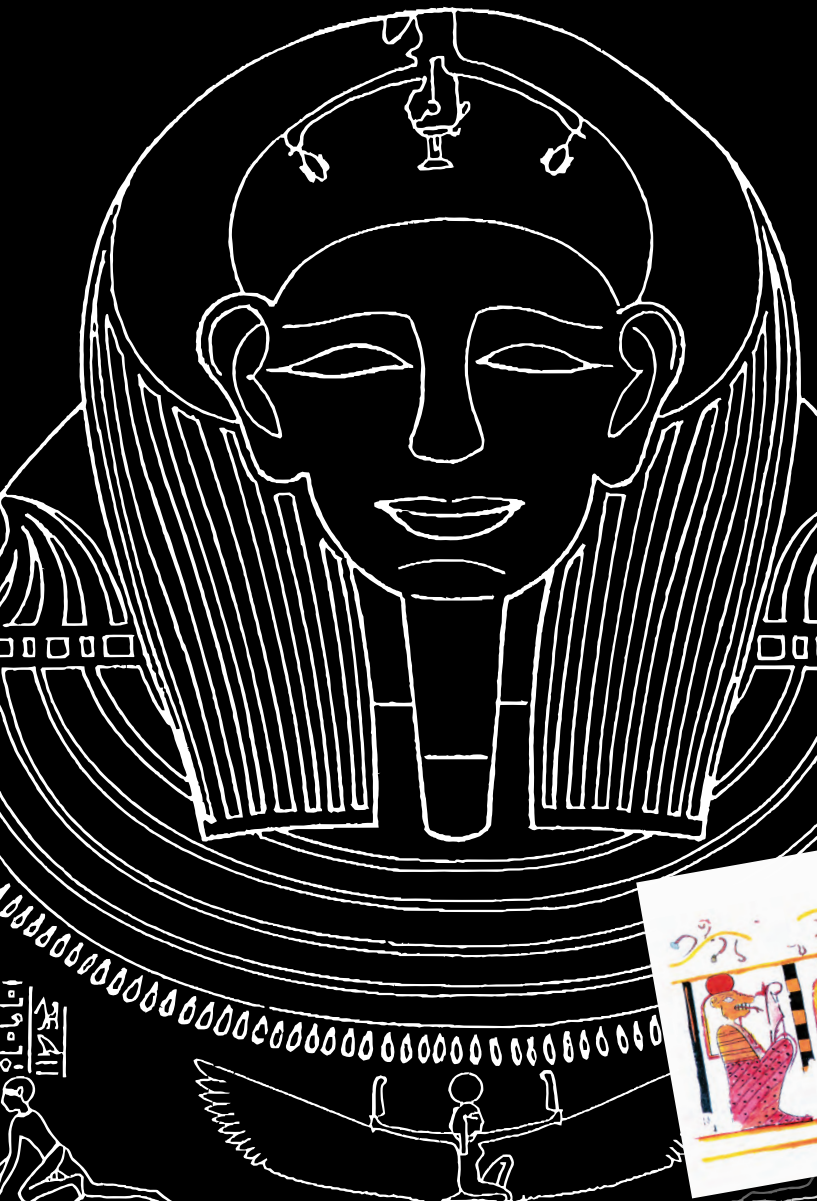

Número d'Homenatge a Manuel Hernández Yllán

25 anys d'excavacions a Oxirrinc

Sumari

NILUS

Butlletí de la Societat
Catalana d'Egiptologia

Adreça postal:

Carrer d' Aragó, 305, entresol
08009 Barcelona
Telèfon 93 457 81 20

Adreça Internet:

www.egiptologia.cat
info@egiptologia.cat

Director:

Josep Padró

Secretària:

Maria Teresa Mascort

Consell de redacció:

Andrés Ayén
Núria Castellano
Albert Llarena
Juan Antonio Merino
Joan Miralles
Concepció Piedrafita
Esther Pons
Marta Puvill
Núria Rodríguez
Jaume Vivó

Coberta:

Dibuixos d'Oxirrinc de
Manuel Hernández.

Fotografies de la darrera Coberta:

Manuel Hernández a Oxirrinc.
© Missió Arqueològica d'Oxirrinc

Edita:

Societat Catalana d'Egiptologia

Disseny i maquetació:

Jaume Vivó i Albert Llarena

Distribució:

Llibreria Mizar

Impressió:

QPPrint, SL
ISSN 1133 - 5343

Dipòsit legal:

B. 38263-1992

Manuel Hernández Yllán, in memoriam 3

Josep Padró

Témoignage 5

Marguerite Erroux-Morfin

II Jornada egiptològica: 25 anys d'excavacions a Oxirrinc,

El-Bahnasa (Egipte)

Història de la missió arqueològica d'Oxirrinc, *Josep Padró* 6

L'aixovar d'Osiris, *Maite Mascort* 7

“Lenguas de oro” en el inframundo, *Esther Pons* 16

Revisó de l'epigrafia grega d'Oxirrinc a l'any 2017. Una recopilació dels textos més importants publicats, *Concepció Piedrafita* 21

La població salada d'Oxirrinc, El-Bahnasa, *Dolors Codina i Maite Mascort* 26

Un leprós a Oxirrinc en temps de Ben-Hur, *Bibiana Agustí* 28

Conservant el passat oxirrinquita, *Bernat Burgaya i Margalida Munar* .. 30

Els treballs de restauració i arrancament de les pintures murals del jaciment d'Oxirrinc, *Roger Xarrié* 35

De la excavación al ciberespacio: la web de Oxirrinc, *José J. Martínez*. 38

Recerques en el domini de la influència exercida per la religió egípcia durant l'Antiguitat en l'àmbit dels Països Catalans 40

Josep Padró

Confirmada l'existència d'una variant d'un “con funerari” de Nebimose 45

Jaume Vivó

Crònica de l'Antic Egipte, circa 1700-1651 a.C. 48

Josep Padró

Crònica de l'Egiptologia, 1839-1840 49

Josep Padró

Noticiari egiptològic, 2017 50

Núria Castellano (N.C.), Maite Mascort (M.M.), Josep Padró (J.P.), Esther Pons (E.P.), Pere Simó (P.S.) i Immaculada Vivas (I.V.)

Memòria d'activitats culturals desenvolupades en el darrer curs 2016-2017 53

Joan Bertran i Reguera

Publicacions 59

Nilus es distribueix gratuïtament als socis de la Societat Catalana d'Egiptologia. Les entitats poden rebre Nilus per intercanvi amb publicacions similars, o com a socis institucionals, pagant la quota corresponent que comprèn l'import del butlletí i les despeses d'enviament.

La revista Nilus sotmet els originals que es presenten per ser publicats, al parer d'un mínim de dos avaluadors.

La revista Nilus no s'identifica necessàriament amb l'opinió dels seus col·laboradors, en els treballs publicats, que són de la completa responsabilitat dels seus respectius autors.

Confirmada l'existència d'una variant d'un "con funerari" de Nebimose

Jaume Vivó

L'any 2015, amb motiu de l'homenatge al professor Josep Padró i Parcelsisa, per tota una vida dedicada a l'egiptologia, es va publicar un extens treball col·lectiu que recollia nombrosos aspectes d'aquesta ciència.¹ Un d'aquests treballs, tractava dels anomenats "cons funeraris egipcis",² on s'intentava localitzar poc més d'una trentena d'estampacions que apareixien provisionalment dibuixades en el *Corpus* de Davies i Macadam i que no havien pogut ser comprovades personalment pels seus autors.³

Aquest treball, del qual per manca d'espai solament es va publicar una primera part, comprenia nou estampacions l'existència de les quals vam poder demostrar sense cap mena de dubte i en vam donar la localització actual i les corresponents fotografies. Ara, en restaven vint-i-quatre més que calia demostrar si existeixen, estampacions que encara no s'han pogut localitzar en cap museu ni col·lecció privada coneguda, o que, simplement, van ser publicats fruit d'interpretacions errònies a partir d'exemplars en mal estat de conservació.

Una d'aquestes estampacions sobre la base dels anomenats cons funeraris, considerada encara dubtosa, és la que apareix representada al *Corpus* de Davies i Macadam amb el núm. 115 pertanyent a un tal Nebimose (𓂏𓂛𓂛𓂛) i dibuixada amb un sol traç (Fig. 1), la qual cosa indicava que aquesta estampació no havia pogut ser vista ni comprovada per Davies ni per Macadam, i que per aquest motiu no s'havia pogut dibuixar amb més exactitud i de manera fac-símil com la resta d'estampacions del *Corpus*.

Fig. 1. Con núm. 115 del *Corpus* de Davies i Macadam.

L'estampació de Nebimose està composta de quatre columnes de textos i és gairebé igual a la publicada amb el núm. 114 (Fig. 2), i de la qual sí que existeixen varis exemplars conservats en diferents museus, però que, a diferència de l'anteriorment esmentada núm. 115, presenta una característica molt evident que la distingeix. Es tracta de l'emplaçament del signe jeroglífic X1 (☉) de la llista de Gardiner,⁴ que apareix situat en les dues estampacions en posicions diferents a la part superior de la segona columna de textos.

La primera notícia que tenim d'aquests cons de Nebimose es deu a Robert Mond, que en el transcurs dels treballs de neteja i enregistrament de les tombes tebanes realitzats entre 1903 i 1904 a la zona de Xeikh Abd el Gurna, va trobar un gran nombre de cons funeraris,⁵ però només en va publicar aquells exemplars nous o que presentaven algunes variacions en els textos de cons anteriorment coneguts i publicats per Daressy.⁶ En la publicació, Mond mostra una estampació incompleta i molt malmesa representada amb signes jeroglífics fets amb tipografia d'impremta que, tot i presentar alguns errors, es tracta sens dubte del tipus núm. 115 del *Corpus*⁷ (Fig. 3).

Vint-i-cinc anys després, Irene Wallerius,⁸ en la publicació dels deu cons conservats al Museu Victoria de la Universitat d'Uppsala (Suècia) mostra un dibuix esquemàtic d'un con similar,⁹ donació del prof. Karl Piehel al museu, que sens dubte i també, i amb alguns errors, es podia atribuir també al núm. 115¹⁰ (Fig. 4).

Fig. 2. Con núm. 114 del *Corpus* de Davies i Macadam.

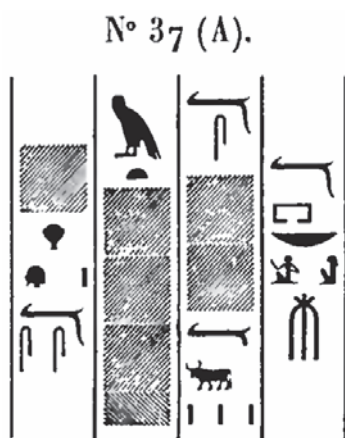

Fig. 3. Con publicat per Robert Mond.

Malauradament, la localització del con dibuixat per Mond ens és completament desconeguda i no l'hem trobat enlloc, ni tan sols en el Museu d'El Caire hi consta aquest exemplar. Quant al con conservat a la Universitat d'Uppsala, una vegada examinada la fotografia de la peça¹¹ i fetes les oportunes comprovacions, sembla ser que va haver-hi algun tipus de confusió perquè el con que conserva aquest museu no és el núm. 115 del *Corpus*, tal com mostra el dibuix de la publicació de Wallerius (Fig. 4), sinó que es tracta sense cap mena de dubte del con del *Corpus* núm. 114 (Fig. 2), donat que el dibuix publicat és erroni. Probablement Wallerius va basar-se en el dibuix del con publicat per Mond que era l'únic conegut en aquells dies.

D'altra banda, l'Ashmolean Museum d'Oxford conserva dos cons de Nebimose que pertanyien a la col·lecció personal de Norman de Garis Davies i que van ser donats l'any 1947 al museu per la seva vídua Nina Davies; aquests cons podrien pertànyer als dos tipus esmentats però no en tenim una certesa absoluta.¹² En les seves notes manuscrites, tant Davies com Macadam¹³ mencionaven algunes lleugeres diferències entre aquests dos cons pel que fa al disseny dels jeroglífics de les inscripcions, tot i que Davies els va assignar un mateix número d'ordre. Sembla clar, doncs, que tant Davies com Macadam sabien que havien

Fig. 4. Con publicat per Irene Wallerius.

existit dues matrius diferents per estampar els cons de Nebimose i així ho van fer constar en les seves notes manuscrites, però és probable que Davies no cregués pertinent dibuixar-lo de manera facsímil per la seva gran similitud amb el con núm. 114, o bé que, per alguna altra raó que desconexim, tot i que havia fet un calc d'aquest exemplar, el va deixar sense dibuixar. Anys després, quan va ordenar les notes de Davies per preparar la publicació del *Corpus*, Macadam el va incloure amb un dibuix esquemàtic que mostrava la seva característica més evident: la diferent situació del signe de Gardiner X1 (☉) situat a la segona columna de text, assignant-li el següent número d'ordre, el 115.

Examinats els dibuixos originals dels calcs realitzats per Davies d'aquestes dues peces,¹⁴ però sobretot per les fotografies actuals d'aquests cons conservats a l'Ashmolean Museum d'Oxford,¹⁵ és totalment segura l'existència d'aquests dos tipus tal com apareixen en el *Corpus*. El núm. d'inventari 1972.329 correspon al núm. 114 del *Corpus*, del qual es coneixen exemplars conservats en diferents museus, (16) i el núm. d'inventari 1972.330 al núm. 115 (Fig. 5), que, de moment, és l'únic exemplar conservat de què tenim constància amb aquesta estampació, motiu pel qual presentem aquí un dibuix facsímil que podria suplir al publicat esquemàticament per Macadam en el *Corpus* (Fig. 6).

Fig. 5. Con conservat a l'Ashmolean Museum d'Oxford (inv. 1972.330).

El dos cons núm. 114 i 115 de Nebimose (*nb.i-ms*), presenten una estampació circular amb quatre columnes de textos jeroglífics, de lectura d'esquerra a dreta, separades per tres línies verticals. El text diu: *El cap, supervisor dels cavalls, supervisor dels animals amb banyes, peülles, plomes i escates* (per extensió tot el bestiar, les aus i els peixos), *supervisor del bestiar, l'intendent, Nebimose*. El con núm. 115 (Fig. 6) es diferencia solament del con núm. 114 (Fig. 21) per petits detalls: el signe F25 (⌋) de la tercera columna té la peül·la alineada amb el final de la cua de l'òliba G17; el signe F20 (⌋) de la segona columna és lleugerament més

llarg i més separat dels tres traços verticals Z2 (𐎠𐎢); també hi ha una petita diferència en l'alineació del signe V30 (𐎶) de la quarta columna respecte als signes de la tercera columna. Tot i això, la diferència més evident és la que presenta la posició del signe unilíter X1 (𐎧) de la segona columna, que aquí està situat per dessota del signe G17 (𐎢) i damunt del llom del cavall E6 (𐎡) mentre que en el con núm. 114 està darrere i al costat del cap de l'òliba G17 (𐎢). A més, les tres línies verticals de separació no s'uneixen en aquesta estampació al cercle que envolta els textos. Totes aquestes evidències apunten que, igual que en altres casos,¹⁷ es van utilitzar dues matrius diferents, tot i que molt similars, per estampar el nombre de cons necessaris de Nebimose.

Atenent a tot l'anteriorment esmentat, aquest con funerari, que porta el núm. 115 del *Corpus*, col·locat en principi en el grup de cons que pensàvem que no existia, hem d'assumir que sí que existeix i que s'hauria d'afegir al grup de cons publicats¹⁸ en l'article mencionat a l'inici d'aquest treball dedicat al Dr. Josep Padró.

Fig. 6. Con funerari de Nebimose, núm. 115. Escala 1:1 (dibuix de l'autor).

NOTES:

1. N. CASTELLANO, M. MASCORT, C. PIEDRAFITA i J. VIVÓ (eds.), *Ex Aegypto lux et sapientia. Homenatge al professor Josep Padró Parcerisa*, Nova Studia Aegyptiaca IX, Barcelona, 2015.
2. J. VIVÓ, "Alguns cons funeraris no vistos per Davies i Macadam", a *Op. cit.*, p. 579-596.
3. N. DE G. DAVIES & M.F. MACADAM, *A Corpus of Inscribed Egyptian Funerary Cones*, Part I, Plates, Griffith Institute, Oxford, 1957. En aquest treball denominarem aquesta obra *Corpus*.
4. A. GARDINER, *Egyptian Grammar. Being an Introduction to the Study of Hieroglyphs*, Griffith Institute, Ashmolean Museum, Oxford, 1979, 3th Ed. Revised.
5. R. MOND, «Report of Work in the Necropolis of Thebes during the Winter of 1903-1904», a: *ASAE* VI, 1905, p. 65-96, pls. I-IX.
6. G. DARESSY, *Recueil de cônes funéraires*, MMAF VIII, 2on fasc., El Caire, 1893, p. 269-352.
7. *Op. cit.* a la nota 5, p. 91, Nº 37 (A).
8. I. WALLERIUS, «Gravkoner tillhörande Victoria-museet i Upsala», a: *Sphinx*, vol. XXII, fasc. II, Uppsala, 1929.
9. *Ibid.*, p. 54(8).
10. Núm. d'inventari: VM 1868.
11. Agraïm a Ludmila Werkström, conservadora del Museu Gustavianum, que ens ha facilitat la fotografia del con de Nebimose que conserva aquest museu.
12. Ashmolean Museum, núm. AN 1972.329 i AN 1972.330. El primer pertany sens dubte al núm. 114 del *Corpus*, però a causa del mal estat de conservació el segon exemplar presentava alguns dubtes d'atribució, tal com ens havia informat molt amablement Helen Whitehouse uns quants anys enrere (comunicació personal 11-04-1996).
13. K. ZENIHIRO <http://1st.geocities.jp/kilikata/Macadam_Collections/01-044-045-high.jpg> Una còpia fotogràfica realitzada per Kento Zenihiro de les notes manuscrites de Davies i de Macadam conservades actualment a la Biblioteca de Sudan a Khartoum, poden ser, gràcies a la seva generositat, consultades lliurement per internet: <<https://sites.google.com/site/macadamcollections/>> (consultada novembre 2013).
14. Hem d'agrair aquí a Kento Zenihiro l'amabilitat de fer-nos arribar una còpia fotogràfica dels mencionats calcs que es conserven al Griffith Institute d'Oxford. Veure: <http://1st.geocities.jp/kilikata/cone_figures/Davies_cone_054_1.jpg> i també <http://1st.geocities.jp/kilikata/cone_figures/Davies_cone_054_2.jpg> (consultada gener 2018).
15. Agraïm a Liam McNamara de l'Ashmolean Museum d'Oxford que ens ha facilitat les fotografies d'aquests cons i el permís per publicar-les.
16. Al Victoriamuseet de la Universitat d'Uppsala hi ha un exemplar donat per Karl Piehl entre els anys 1883 i 1904 (VM 1868). Dos exemplars més van ser donats per Norman de Garis Davies l'any 1930 i són un al British Museum de Londres (EA 62859) i l'altre al Metropolitan Museum de Nova York (MMA 30.6.143). Al Museu Egipci d'El Caire van entrar dos exemplars l'any 1931 (JE 56155, JE 56156) i a l'Ashmolean Museum d'Oxford un donat per Davies l'any 1947 (AN 1972.329). A aquests sis exemplars s'hi poden afegir dos exemplars més trobats per Nigel Strudwick en el transcurs dels treballs d'excavació i estudi de la tomba TT 99 de Xeikh Abd el Gurna (comunicació personal 28-05-1998). Veure: N. STRUDWICK (ed.), *The Tomb of Pharaoh's Chancellor Senneferi at Thebes (TT 99)*, Part I, *The New Kingdom*, Oxbow, Oxford, 2016, p. 53.
17. Veure per exemple, E. KRUCK, *Dra' Abu el-Naga I. Eindrück. Grabkegel als Elemente thebanischer Grabarchitektur*, Archäologische Veröffentlichungen 124, DAIK, Wiesbaden, 2012, p. 84-85.
18. Veure notes 1 i 2 del present treball. Les estampacions dibuixades provisionalment en el *Corpus* l'existència de les quals a dia d'avui no ofereixen cap dubte són: núm. 115, 150, 211, 219, 239, 274, 303, 327, 336 i 346.